

דף שבועי

בס"ד

פרשת תרומה, תשפ"ב, מספר 1456

ארון וכליו – תורה וציבור אבינדב אבוקרט

תורה כללית

מעשה המשכן כלל את התנדבותם של כל ישראל; גברים ונשים פעלו להבאת החומרים, לבניית המשכן, ליצירת הכלים לעבודה בו ולמסע המשכן. אחד הביטויים העיקריים לעשייה הכללית הזו מופיע בבניית הארון. בציווי על עשייתו התורה בוחרת בלשון "וַעֲשׂוּ אֶרֶוֹן" (שם' כה:י), בשונה משאר הכלים שבהם נאמר 'ועשית'. השותפות של קהל ישראל בארון נעשית בצורה מיוחדת, כפי שרמב"ן מתאר (שם): "שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון, או יעזור לבצלאל עזר מעט, או שיכוונו לדבר".

המדרש (שמות רבה לד, ב) מצביע על הבדל זה ומסביר, שמטרת השיתוף הכללי בעשיית הארון היא משום שהוא מסמל את התורה: "אמר להם הקב"ה: יבואו הכול ויעסקו בארון, כדי שיזכו כולם לתורה". הרצון לזכות את כולם בלימוד התורה הוא למען עם ישראל; לכל אחד מהם יש חלק בתורה שצריך לבוא לידי ביטוי. אולם בעל "אור החיים" מלמד כי הדבר חשוב לא רק עבור העם אלא עבור התורה עצמה וקיומה בפועל:

שאין גופה של תורה יכול להתקיים אלא בכללות כל ישראל, ואין מציאות בעולם יכול עשות כל עקרי התורה. וזה לך האות: אם הוא כהן, הרי זה אינו מקיים נתינת כ"ד מתנות כהונה ופדיון בכור. ואם הוא ישראל, הרי אינו יכול לקיים מצות עשה שבהקרבת הקורבנות ודיניהם. וכן לוי. ובכללות כל ישראל יקיימו כללות עקרי התורה.

עשיית הארון במשותף ממחישה את קיום התורה שיכול לבוא לידי ביטוי רק במאמץ משותף של עם ישראל על כל שבטיו וחלקיו. בכך מתקיימים יחסים הדדיים בין התורה לכלל ישראל: "הארון מקבל את התורה לשמירה עבור ישראל, או מוטב: ישראל

מקבל עם הארון את התורה על מנת לשומרה" (רש"ר הירש, שם).

עדות חד פעמית

בתוך הארון אנו מצויים לשים את העדות: "וַנִּתֵּן אֶל הָאָרוֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ" (שם' כה:ז). למעשה, הארון עצמו אינו משמש לשום שימוש של מצווה; אין עליו מאכל או קורבן, ואין משתמשים בו למאור או לריח הקטורת. כל תכליתו של הארון היא התוכן הטמון בתוכו; לוחות הברית השבורים והשלמים. הדברים אמורים עד כדי כך, שללא התוכן המצוי בתוך הארון אין שום משמעות לקיומו. כך עולה למשל מדבריו של רבי משה סופר, בעל ה"חתם סופר" ("תורת משה", שם' כה:כא):

הארון שיהא לצורך העדות שהם לצורך השראת שכינה בישראל, הא אם אין עדות שם ולא השראת שכינה לא יעשו ארון. ומזה למדו אנשי בית שני שלא עשו ארון אף בלא לוחות.

רעיון זה בא לידי ביטוי גם במשנת הרמב"ם, כמו שביאר אותה בעל ה"מנחת חינוך" (צה). הרמב"ם אינו מתאר בהלכותיו את צורת הארון וכליו, בעוד שהוא מתאר את המנורה וכלי הקודש, משום שלמעשה אין משמעות לארון אחר מלבד הארון שנבנה על ידי משה. לאחר אובדנו בבית שני לא היה ארון כלל, כיוון שאיננו רשאים לעשות ארון נוסף על הארון המקורי:

וגם היום אפשר שאם יתנו המלכויות רשות לבנות בית המקדש מצוה לבנות... אבל הארון תיכף כיון דנגנזו העדות... ולא עשו מעולם ארון אחר חוץ מה שעשה משה במדבר, וכשיבא הגואל במהרה בימינו יתגלו הלוחות והארון, א"כ אין צריך לכתוב הדינים של הארון.

מצווה ושכינה

דברים מופלאים כאלה מעלים תמיהה. שהרי בניגוד לכל כלי המשכן, שיש בהם עצמם פעולות פולחניות מיוחדות, הרי שהארון הוא לכאורה 'כאבן שאין לה הופכין'. כל ייעודו של הארון הוא להיות מקום אחסון ללוחות הברית, ולכן בהיעדרם אין משמעות

* הרב אבינדב אבוקרט מכתן כרב קהילת "אבני החושן" בגבעת שמואל, במקביל לעיסוקו כרואה חשבון. לאחרונה ראה אור ספרו "דיבור המתחיל", בהוצאת ספריית בית אל.

חוקים והשראה

ייתכן שהשילוב בין העשייה הציבורית ובין ההשגות הפרטיות מלמד על היחס הראוי לעולמה של תורה, וייתכן שגם לתחומים נוספים. המחלוקת בין רשב"ם לרש"י בשאלת עיקרה של העדות, היא מחלוקת בשאלת עיקרו של הארון; האם התורה הכתובה היא עיקר או השכינה שירדה במעמד הר סיני. מחלוקת זו היא יסוד המחלוקת שבין רש"י ורמב"ן על משמעותה של הכפורת. לשיטת רש"י (שמ' כה:כא), תכליתה של הכפורת, הסוגרת על הארון, היא לכסות על לוחות העדות והתורה שעיימם: "שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו". לעומתו, הרמב"ן אינו רואה את הכפורת ככיסוי למה שתחתיה, אלא דווקא כתשתית למה שמעליה – הכרובים:

כי בעבור שיצווה בכרובים להיותם פורשי כנפים למעלה, ולא אמר למה יעשם כלל, ומה שימשו במשכן, ולמה יהיו בענין הזה, לכך אמר... כדי שיהיה לי כיסא כבוד, כי אני אועד לך שם ואשכין שכינתי עליהם.

הכרובים מבטאים את השראת השכינה בישראל ובצורה הכי מזוקקת את המהות של הארון. גם כאן, אנו פוגשים צורות שונות של השראת שכינה. אנו רגילים לומר ששכינה שורה במקום של רבים, כמו הארון שנבנה מתרומתם של כל ישראל, אך גם פה יש לנו אפשרות לשכינה "פרטית", כזו שבאה רק עבור מיעוט בודד: "עֲשֵׂרָה שְׂיֻשְׁבֵּינָא וְעוֹסְקֵינָא בְּתוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינְיָהֶם... וּמִנֵּינָא אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה... וּמִנֵּינָא אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה... וּמִנֵּינָא אֶפְלוּ שְׁנַיִם... וּמִנֵּינָא אֶפְלוּ אֶחָד... (אבות ג, ו). האנשים הללו, שבמעשיהם הפרטיים משרים שכינה בישראל, משולים לזר ולציפוי שבאו מתרומת יחידים. היחידים הללו, כעיטורי הארון שנמשלו להם, מהווים חלק מהעדות והשכינה. אם כן, הארון מסמל את לימודם של כלל ישראל, אך בפרטיו הוא כולל גם את לימודם של יחידים הסגולה שבהם. שני סוגים של לימוד, כל אחד על מעלותיו וחסרונותיו, וכולם נכללים בתוך ארון אחד ותורה אחת מופלאה.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

[הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
 עורכת לשון: רחל הכהן שיף

לבנייתו. יוצא אם כן, שדווקא מעלתו של הארון היא חסרונו. דבר זה מביאנו לעיין במה שאכן היה מאוחסן בארון – בעדות. לדברי רשב"ם (לשמ' כה:טז), אכן מה שיש בארון הם לוחות הברית, המעידות על הברית שנכרתה בסיני בין הקב"ה לישראל, אבל רש"י זקנו בוחר להתייחס דווקא לספר התורה שנמצא בארון. שהרי ממחלוקת התנאים (בבא בתרא יד ע"א) למדנו, שבארון הברית היה לצד הלוחות גם ספר תורה שכתב משה. יש אומרים שספר התורה היה בתוך הארון ויש אומרים שהיה מצידו, אך מכל מקום היה שם. לפי זה רש"י מסביר (שמ' כה:טז) שהעדות היא דווקא התורה, המעידה שה' ציווה את ישראל במצוות הכתובות בה. אם כן, כל תכלית הארון היא בדברים הנמצאים בו. הוא עדות אילמת לקיומה של ברית בין ישראל לאביהם שבשמיים.

קישוטים בודדים

עתה ראוי לבחון מהם הפרטים בארון שנעשו דווקא בעבודת יחידים. ציפוי הארון בזהב מופיע בתורה בלשון יחיד: "וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תְּצַפְּנֶנּוּ" (שמ' כה:יא), והוא מרמז את השגת התורה בשלמותה כזהב טהור. לכל אחד יש קשר לתורה, אבל לא כל אחד יכול להתהדר בידיעתה השלמה או בעשייתה בהידור. באופן הזה, בעל ה"כלי יקר" (שם) מחלק בין רמות שונות של קשר לתורה בעם ישראל: אין הכול יכולים לעמוד על הנגלה והנסתר שבתורה הרמוז באומרו "מִבֵּית וּמִחוּץ תְּצַפְּנֶנּוּ", וכן אין הכול תוכם כברם... ציפוי זהב מבית ומחוץ המרמז על עצם המעשה, אין כל אדם שווים בזה, והוא מיוחד למשה ולאנשי סגולה אשר כערכו. לכך נאמר "וְצִפִּיתָ".

אמת היא שהארון שייך לכלל ישראל, אך השגתה של התורה שמורה למי שיצרף את עצמו מכל סיג של זיוף נוצץ.

דבר אחר המתואר בעשיית הארון בלשון יחיד הוא הכנת הזר: "וְעֲשִׂיתָ עֲלָיו זֶר זָהָב סָבִיב" (שם). הזר מופיע גם כתוספת המונחת על הארון ואינו חלק מהותי ממנו. על פי רבותינו, זר הזהב מסמל את כתר של תורה, והציווי עליו בלשון יחיד מראה עד כמה הוא שמור רק ליחיד סגולה. הכתר מונח על הארון והוא ממחיש את ההתעלות של הלומד. הלימוד אינו מתמצת בתיבת הארון ובאותיות שעל הלוחות המונחים בו; הוא מתנשא אל על בזר נישא. כתר של תורה אכן מונח בקרן זוית, אבל כנראה שרק מעטים הם אלה שמוכנים להידחק בה וליטול אותו ממנה. הזר מבטא את הסכנה שיש בלימוד המתפתח: "זכה – נעשית לו זר, לא זכה – זרה הימנו" (= משתכחת ממנו, יומא עב ע"ב, ורש"י). זאת משום שלימודו של היחיד נתון כל הזמן בסכנה שמא ישלטו בו השכחה והטעות.